

KŘESŤANSKÉ LISTY A HUSŮV LID

časopis Národní Jednoty československých Protestantů v Americe a v Kanadě

Ročník LXI (XX) Chicago, Illinois, Duben (April) 1959 Číslo (No.) 4

Entered as second-class matter at the Post Office at Chicago, Illinois. Additional entry at Taylor, Texas. Acceptance for mailing at a special rate of postage provided for in section 1103. Act of October 3, 1917, authorized July 11, 1918.

EVANGELIUM

Luk. 15: 1-2.

*Přibližovali se publikáni,
odvažovali se posmívání,
jenom aby slyšeli to slovo
o životě novém, Ježíšovo —
přiblíž se i ty!*
*Přibližovali se všichni hříšní,
odvažovali se ve své úsni —
právě pro hříšníky zní to slovo
o životě novém, Ježíšovo —
odvaž se i ty!*

*Slovo pozvání — přijď nyní, dnes,
lásky volání — jen odpověz,
dokud zní hlas volajícího;
tebe radost nemajícího
radostí chce naplniti dnes —
přijď i ty!*

*Pohoršovali se farizejci,
reptali naň, sami nepřející,
On že hříšné přijímá, jí s nimi,
Svůj chléb s nebe dělí s lačnicími —
neodvrať se ty!*
*Pohoršovali se zákoníci,
reptali, má hříšník hanbu v lici —
On však hříšné přijímá, Sám Sebe
dává jim, chléb živý, Slovo s nebe—
přijmi je i ty!*

*Slovo pozvání — přijď nyní, dnes,
lásky volání — jen odpověz,
dokud zní hlas volajícího;
tebe radost nemajícího
radostí chce nplniti dnes —
přijď i ty!*

K. R.

Přemysl Pitter:

Svíce hořící a oko prosté

"Žádný rozsvítě svíci, nepostaví ji do skryš, ani pod nádobu, ale na svícen, aby ti, kteříž vycházejí, světlo viděli. Svíce těla jest oko. Když by tedy oko tvé prosté bylo, i tělo tvé všecko bude světlé; a pakli' bude nešlechtné, i tělo tvé tmavé bude. Víziž tedy aby světlo, kteréž jest v tobě, nebylo tmou. Pakli celé tělo tvé skvěté bude, nemajíc žádné částky tmavé, budeť všecko tak světlé, jako když by tě svíce září osvítila. (Luk. 11:33-36) pakli' bude nešlechtné, i tělo tvé tmavé bude. Víziž tedy, aby světlo, kteréž jest v tobě, nebylo tmou. Pakli celé tělo tvé svělé bude, nemajíc žádné částky tmavé, budeť všecko tak světlé, jako když by tě svíce září osvítila."

Podle Ježíše všecko záleží na oku. Pohlížíme na věci a lidi kolem sebe a z tohoto pohledu si tvoříme úsudky. Dva lidé pozorují tutéž věc a přece jejich názor o té-

to věci se může velmi různit. Jeden ji hodnotí příznivě, druhý zle; jeden vidí na člověku vlastnosti dobré, druhý v něm shledává všecko špatné. Zřejmě při tom nezáleží na oku tělesném, které jen zachycuje vnější obraz, nýbrž na zření vnitřním, které právě má Ježíš na mysli, když na jiném místě praví: "Z vnitřku ze srdce lidského zlá myšlení pocházejí", a mezi jiným jmenuje "oko zlé".

Zlý pohled již předem skresluje správný posudek událostí a lidí. A přece tak velmi na tom záleží, abychom měli "oko prosté", to jest viděli jasně, bez předsudků a bez zabarvení.

Avšak může člověk vůbec vidět jasně,
(Pokračování na str. 51)

KŘESTANSKÉ LISTY a HUSŮV LID

Christian Journal and the People of Hus
Křesťanské Listy 1898 Husův Lid 1940

Vychází měsíčně. Vydává Národní Jednota
Československých Protestantů v USA
a Kanadě

Published monthly by the National Union of
Czechoslovak Protestants of America

Redaktor (Editor) ..... J. P. Tatter
Box 59, Hillsboro, Wisconsin

Články, zprávy pro časopis a knihy k recenzi
posílejte na redaktora.

Za své příspěvky odpovídají autoři sami.

Předplatné — Subscription \$2.00 per year.
Předplatné, milodary na časopis, jakož i pří-
spěvky Jednotě pro uprchlíky, na mládko pro
děti běženců a na léky pro děti trpících, za-
sílajte laskavě na adresu pokladníka Jednoty:

Mr. John Opie, 4800 South Hoyne Ave.,
Chicago 9, Illinois

Return Address — Adresa Administrace
5700 Eastwood Ave., Chicago 30 Ill.

Redakční

Je těžko věřit zprávě tak smutné, ale skutečné, že předseda naší Jednoty, br. Vincent P. Stupka, neprobral se ze své nemoci, jak jsme mnozí doufali, nýbrž, že z vůle Boží odešel na věčnost. Jednota ztratila předsedu nad jiné moudrého a redaktor přítele, který až do posledního dne života s ním sdílel radosti i strasti vydavatele exilového časopisu, který se finančně nevyplácí, ale který stále zůstává nejlepším poutem naší světově rozptýlené evangelické obce. Starost o uchování našeho časopisu na dobré úrovni ležela na srdci našeho předsedy do posledních chvílí.

V posledním dopise z 18. února t.r., který za něho psala již jeho manželka, bratr Stupka schválil text velikonoční výzvy k čtenářské obci Křesťanských Listů a Husova Lidu (výzva byla otištěna v březnovém čísle). Dodal však, že měl na mysli též zvláštní dopis všem čtenářům a předplatitelům, jak pravidelně činíval po mnoho let. K tomuto dopisu již nedošlo, protože zatím z našich řad odešel. (Doufáme však, že podobný dopis bude rozeslán později.)

Po pohřbu br. Stupky (zpráva o pohřbu

je na jiném místě t.l.) chicagští členové výkonného výboru se sešli k poradě, na které byly projednány nejdůležitější věci vztahující se k budoucí práci Jednoty. Čtenáře a členy Jednoty budou zajímat tato doporučení a někteří z nich nám snad i napíší a poradí v mnoha jiných věcech.

1. Všechny finanční věci Jednoty přijímá bratr pokladník John Opie (4800 South Hoyne Ave., Chicago 9, Illinois), který od nynějška bude přijímat všechny dary, příspěvky a předplatné na Křesťanské Listy a Husův Lid.

2. Články a zprávy pro náš časopis, dopisy, knihy a tiskoviny pro Jednotu neb časopis mají být zasílány na adresu redaktora (Box 59, Hillsboro, Wis.).

3. Na místo sjezdu, který se měl konat během léta, navrhujeme schůzi širšího výboru (patrně v srpnu neb září), který by podrobně projednal budoucí program Jednoty a případně připravil sjezd pro pozdější dobu.

4. Doporučujeme soustředění naší práce hlavně na dva úseky: časopis a podporu misijní práce br. P. Pittera (tak dlouho, pokud naše členská a čtenářská obec nás v tomto úsilí bude finančně podporovat). Ostatní pomocnou práci Jednoty musíme dočasně omezit, protože na ni nestačíme ani časem ani finančně.

5. Pokud jde o předsednictví Jednoty, bylo doporučeno, aby oblastní předsedové jednali jako "spolu-předsedové" (co-presidents) až do podzimní schůze širšího výboru, který by zvolil nového předsedu. (Oblastní místopředsedové jsou: Br. far. Josef Šefl, 351 74th Street, Neá York 21, N. Y., br. kaz. Jerry K. Zeman, R.R. 5, Waterford, Ont., Canada; br. John Opie, 4800 South Hoyne Ave., Chicago 9, Illinois; br. Josef Bartoň, 700 Sloan, Taylor, Texas; a br. dr. Enrico C. S. Molnar, 699 Monterey Road, South Pasadena, California.)

6. Na konec pak vyzýváme všechny členy a čtenáře k užší spolupráci, zvláště při Křesťanských Listech a Husovu Lidu. Nečekejte na osobní pozvání; přihlaste se sami! a buďte trpěliví nejdou-li věci podle vašeho přání. neb nedostanete-li odpověď na váš dopis ihned. Nezapomínejte, že zbývajcí úředníci Jednoty jsou dobrovolní pracovníci, kte-

ří konají dílo Jednoty ve volných chvílích, kterých není vždy nazbyt!

Mezeru v práci Jednoty, způsobenou odchodem br. V. P. Stupky, budeme těžko vyplňovat. Doufáme však, že s vaší pomocí, milí čtenáři, budeme moci pokračovat alespoň v základní práci. Tak i nejlépe uctíme památku našeho milého bratra předsedy.

Tož vpřed ve jménu Páně! S přáním Božího požehnání, vám oddaný,

Redaktor.

Svíce hořící . . .

(Dokončení ze str. 49)

je-li v něm tma? Jak může pronikat mlžina-mi a temnotami světa, nemá-li v sobě světla? Jako se nedohodneme se slepcem o barvách, tím méně se dohodneme s lidmi bez vnitřního osvěcení. Úsilí Ježíšovo směřuje především k tomu, aby zažehl v duších svých posluchačů světlo duchovního poznání. A také ani naše snahy, mají-li mít vůbec nějaký smysl, nemohou se nésti jiným směrem. Nesmíme vidět tmu, ale musíme hledat světlo; nesmíme dbát lži, ale jít za pravdou. Nesmíme vyhledávat klamy a podvody, ale vynášet spravedlnost a lásku. Neboť není úkolem učedníka Ježíšova, aby kupil bláto a špínu, nýbrž aby z kalu tohoto světa vyzvedával hodnoty cenné a věčné. Těch, kdo se babrají v nečistotě, je mnoho, ale málo je těch, kdo dovedou pod hnusným povrchem tušit a objevovat věci vzácné a krásné. Co myslíte, že světlu i nám více prospěje: více odhalených podlostí, nebo více zjevených pravd? Je jistě potřebí i těch, kteří — jak praví Ježíš obrazně — „pochovávají mrtvé“, kteří se obírají mrtvolami a odkluzují zdechlinu, aby nešřily nákazu. Avšak je to úkol lidí, kteří se dali do služby Ježíšovy a nesou jméno Kristovo? „Ty pojď za mnou“, praví Ježíš takovému učedníkovi. Nevíme, zda učedník poslechl; ale teď nejde o něho. Jde o mne a o tebe, zda *my* poslechneme!

Jsmo skutečně všude obklopeni špatností; bezpráví, nepoctivost a bezeitnost nás sklíčuji až k zoufalství. Chápu roztrpčenost, která se mnohých zmocňuje, takže ztrácejí poslední zhytky trpělivosti a jsou schopni nepředložených činů. Zkoušky naší doby jdou skutečně nad lidské síly. Povážme-li, s jakými, s jakými nadějemi jsme odeházeli z do-

movy a doufali v brzký návrat do vlasti opět svobodně; pomyslíme-li, v jakém napjatém očekávání osvobozujícího převratu žijete po léta vy, naši milí doma — nedívám se, že mnozí zde v exilu i ve vlasti z marného čekání klesají na mysl. A přece není nic zhoubnějšího než tato malověrnost! Pravda, osvobození se dosud neudálo vnějšími způsoby. Ale hleděno okem vnitřního poznání: mělo by takové osvobození trvalou cenu? Jen pravda osvobozuje. Bez poznání pravdy není svobody, praví Ježíš.

Proces poznávání pravdy není dílo nějakého vojenského zásahu nebo politického převratu. Je to proces povolný, zato jdoucí do velkých hloubek, k samému jádru. Dnes je jasno, že jen tímto procesem může být i náš národ osvobozen. A je nesmírně potěšující skutečností, že tento proces velice pokročil a pokračuje stále rychleji. Podle zpráv ze zemí komunisty ujařmených dochází mezi vedoucími komunisty k názorovým přeměnám které nezůstanou bez vlivu na všechny složky národa, nejnižší i nejvyšší. Sami neoprávdovější stoupenci materialistického komunismu prožívají vnitřní krize, neboť pravda si nedá bránit v přístupu k duši člověkově.

Hle, tu je náš úkol, nás v exilu a vás ve vlasti! My máme být nositeli a šířiteli kvasu pravdy a světla duchovního poznání. Nic nemůže tak narušit vládu antikristovu a urychlit jeho pád, jako pronikání k duším těch, kdo se ještě domnívají, že materialismus a komunismus je nejlepší a jediné řešení všech lidských problémů. A nic nemůže tak uspišit pravou svobodu národa, než šíření ducha Kristova a uplatňování jeho učení ve všech oborech života.

Avšak být nositelem Ježíšových idejí, být Kristovým revolucionářem, to znamená mít především kladný poměr ke všem lidem v našem okolí. A na to právě je potřebí mít „oko prosté“ a hýt „svíce hořící“, jak to žádá Ježíš. Jestliže si řeknu: „Tohle je tvrdý komunista, s tím nic nespravím, od něho raději dál,“ pak skutečně nic nespravím. Ale mám-li „oko prosté,“ prozářené jasem víry, pak pronikám skořápkou světských názorů k podstatě člověkově a objevuji v ní hodnoty, jež povrchnímu oku zůstávají skryty. Ježíš se nedal mýlit ani špatnou, ani do-

brou pověští těch, s kterými se stýkal, ale hleděl okem osvíceným k srdci každého. Spatřoval v člověku skryté struny, které doveď rozzevučet. To byla jeho revoluce, a účinnější, než všechny světoborné snahy a činy lidí jiných. Této revoluci učí i nás, když praví: "Bud'tež bedra vaše přepásaná a svíce hořící!" Bedra si přepásával ten, kdo se vydával na cestu, Nadešla chvíle, kdy je potřeba každého jednotlivce, aby vyšel se svou svíci hořící ze svého úkrytu a moudře, ale nebojácně se vydal za těmi, kdo at' skutečně či zdánlivě pomáhají udržovat nespravedlivý řád. Ten nebude povalen zbraněmi; a kdyby byl, jiný nespravedlivý řád by převzal jeho místo.

Revoluce Kristova je revoluce ducha. Jejimi nositeli jsou lidé, kteří Kristovou revoluci již sami v sobě prožili. A kdo svrhl v sobě vládu Antikristovu a přijal Krista za svého vůdce a pána, ten nemůže být nečinným a musí tuto revoluci dále šířit: od člověka k člověku, od srdce k srdci.

V našem osvobozovacím zápase nastala radikální změna. Dosud jsme za spojence a pomocníky pokládali jen ty, kdo byli odpůrci ujařmujícího režimu. Dnes dospěli jsme k poznání, že nejvydatnější spojence v úsilí za osvobození národa nutno hledat právě v řadách držitelů a podporovatelů onoho režimu. Z obráceného Šavla, jenž křesťany pronásledoval, se stal Pavel, nejhorlivější Kristův apoštol. Víme, že takovíto Pavlové jsou výjimkou, ale naprosto nebyli výjimkou celní a publikáni, kteří platili za náhončí a podporovatele cizáckých Římanů, kteří židovský národ ovládali a vykořisťovali. A přece Ježíš—k zděšení i vlastních stoupenců—tyto lidi získával a z nich tvořil předvoj svého duchovního hnutí, jež zaplavilo svět.

Nepočítejme s násilným převrácením a s hlubokým duchovním převrácením. Nemysleme na pomstu a odplatu, ale na smírné vyrovnání. Nepranířujme nepřátele a odpůrce, ale získávejme v nich přátele a spojence. A získal-li jsi nepřítel, získal jsi bratra, který bude získávat bratry další. Tak lavinovitě se bude šířit nové mohutné hnutí, jež zaplaví náš národ i Evropu vlnou velkého nadšení; nadšení, které smete hranice a spojí národy v úsilí o život šťastnější, spravedlivější a pokojný.

Tímto okem hledíme na události a lidi kolem sebe. Okem prostým, jasným, bez předsudků a národného, stranického či církevního zabarvení. A bude-li naše oko prozářeno duchovním poznáním, jež Kristus nám skýtá, pak nebude malosti ani pochybností v našich srdcích a my budeme podobni lidem, majícím bedra přepásaná a svíce hořící! "Žádný pak, rozsvítě svíci, nepostaví ji do skrýše, ani pod nádobu, ale na svícen, aby ti, kteříž vcházejí, světlo viděli . . . Vizíš tedy, aby světlo, kteréž jest v tobě, nebylo tmou!"

(Vysláno do vlasti.)

F. M. Bartoš:

Komenský a Herrnhut

Bude to jednou krásná práce, až někdo podnikne soustavné vypsání památného a pronikavého vlivu, kterým na světovou reformaci, v Evropě i v Americe, zapůsobil malý spisek Komenského, vlastně snad jen jeho vydání, Řádu a ústavy Jednoty bratrské. V přecetných vydáních, latinských, německých i anglických, rozešel se do celého světa a stal se podnětem i vzorem reformních pokusů ústavních v několika církvích od Švédska až po Ameriku, kdež ještě před 60 lety vyšlo nové vydání. Mállokde zasáhl vliv Jednoty tak hluboko jako touto knížечkou, obsahující arci nejvýznamnější její zkušenosti náboženské i mravní, zkušenosti, jichž nabyta, ostříhající předního svého "klenotu", řádu a kázně. Vypsání nemalého podílu na řešení těžkých otázek řádu, ústavy i kázně v reformaci světové, který touto knížkou vykonala Jednota, bude prací stejně radostnou jako čestnou, nevyhne se však ani krátké episodě, kde slavné knížечce Komenského připadl úkol truchlivý a tragický, kdy jí užito proti vlastním dětem posledního seniora české větve Jednoty. Uvede nás na půdu, v naší aspoň literatuře skoro naprosto nezpracovanou, a doprostřed událostí nemalého významu v dějinách naší reformace, do počátků obnovení Jednoty bratrské v Herrnhutu.

Jako všechny téměř církve reformační byla Jednota bratrská vždycky církví národní, zůstala omezena na živel českomoravský; pouze od stol. XVI. měla ještě větev polskou. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla bylo několik sborů německých na Lanškrounsku v t.

zv. Kravařsku, jež téměř od počátku Jednoty tvořily malou větev německou. Němeští tito bratři byli však původu samostatného. Byli to braniborští Waldenští, které před vyhlazením inkvisicí zachránila Jednota tím, že jim 1480 vymohla a sprostředkovala usídlení na statcích svých přátel, hlavně Žerotínů, ve vzpomenuých krajích. Žili tu od té doby nerušeně životem vlastním, jen pomalu asi splývajíce s Jednotou, většinou překladem katechismů a kancionálů, jediných to, pokud známo, církevních jejich knih. Již sama jejich odlišnost národní činila je církví skoro samostatnou. Vždyť sám Blahoslav neuměl německy tolik, aby si troufal na větší jednání s německými Novokřtenci na Moravě. Teprve Komenský, jenž se na studiích, pobytem ve Fulneku a zvláště u vyhnanství, naučil německy dokonale, pečoval o ně více a kancionál a katechismus, které pro ně vydal 1661. byvše šťastně dopraveny na Moravu k nim, staly se hlavními udržovateli jejich vědomí o příslušnosti k Jednotě v temné noci persekuce, jež se tenkrát byla již rozestřela nad celým tím krajem. Ze však byli Němci, rozbřeskl jim úsvit nové doby mnohem dříve než jejich bratřím českomoravským.

Když počátkem 20. století příštího, půlstoletí po skonu Komenského, zahájil statečný Kristián David, pobytem v Německu obrácený z katolíka v evangelíka, smělou svou agitaci mezi moravskými krajany, aby se vystěhovali na statky mladého hr. Zinzendorfa, jehož svolení získal přímluvou pietistických svých přátel, našel na Kravařsku půdu již prioravenu velikým probuzením, jehož původcem byl těšínský kazatel pietistický Steinmetz. Mohl proto strhnouti k vystěhování celé rodiny, Mezi těmi, jež se mu podařilo přemluvit k útěku, byl m. j. 1724 i suchodolský rod Nitschmannů, v němž se vědomí bratrské udrželo nad jiné živě. Nitschmannové a jejich dva druhové neměli, jak se zdá, mnoho důvěry k Davidovu nadšení v ochranu jeho pána a zamířili za posledním střediskem Jednoty, do Lešna, jsouce odhodláni, nenajdou-li útulku tam, jíti za ním třeba až do Holandska, do posledního útočiště Komenského. Než zklamaní, jaié zažili mezi slezskými luterány, v nichž shledali pouhé "řmany", i strach před vyzrazením, které jim hrozilo,

přiměl je k tomu, že se dali nejdříve po známých cestách do Herrhutu, založeného před dvěma lety. Davidovými přáteli byli přijati opravdu velmi vlídně a zejména "apostolský" muž, kazatel M. Schwedler v N. Wiese, věrný přítel uprchlíků jazyka českého, dojal je mocně zaníceným vypravováním o jejich předcích. V Herrnhutě samém bylo jim však přestáti těžkou zkoušku. Když odevzdali doporučující listy Schwedlerovy Zinzendorfovi, přijal je zcela mrzavivě. Nakouec však zůstali přece. Hrabě přišel sem zajisté jen letmou návštěvou. Správa osady, nečítající tehdy více než 3 domky, byla však v rukou ušlechtilého Fr. z Watteville, Švýcara a kalvinisty, který se mezi osadníky sám usadil. Jeho vroucí řeč při slavnosti kladení základního kamene k novým budovám přesvědčila je, že tu přece najdou svobodu drahému svému vyznání. Dobyli si jí nakonec opravdu. Ale boj, jaký musili o své bratrství svést, potrvál celá desetiletí.

Hrabě Zinzendorf, v té době teprve 24-letý, v jehož osadě, založené nedávno jeho energiickým kalvínským správcem a dobrou jeho babičkou, paní na nedalekém Hennersdorfě, zůstali, byl muž nábožensky i povahově neobyčejný. Byl vychován dvěma vpravdě vzácnými osobnostmi: jmenovanou babičkou z Hennersdorfu a vlastním organisátorem pietismu A. H. Franckem. Osvícená paní i ušlechtilý profesor hallský jsou krásné zjevy vroucí zbožnosti i oslňující energie účinné, dělné lásky k bližnímu. Celý jejich život není než oddaná služba nuzným a potřebným; mezi nimi na místě nikoli posledním najdeme české vyhnance, uohé trosečníky hrůzné bouře nelítostné persekuce dobů temna. Ve škole velikých těchto křesťanů mladý hrabě rychle vyrostl v nadšeného obdivovatele i napodobitele jejich snah i podniků. Všecka jeho mocná ctižádost plane od ranního dětství horečnou touhou dáti se všecek v službu Boží a vykonati v ní jako Křišťův rytíř veliké věci, jejichž vyvrcholení je kázání pohanům a jejich obrácení.

Mezi poloromantickými těmito plány a střízlivými úmysly zakladatelů osady herrnhutské byl nemalý rozdíl. Správce Heitz, stará hraběnka, Watteville i vlastní zakladatel obce Kr. David neměli však plánů menších.

Zejména David je pln prorockého tušení, že tu vzniká cosi velikého, a je zcela zanícen myšlenkou vyrvat a zachránit co nejdříve oběti temnu, jehož hrůzy poznal ve vlastním svém životě i na neskonalém utrpení krajanů. Všem u nebezpečí na vzdory podniká proto v apoštolské horlivosti znovu a znovu svrchovaně odvážně cesty na Moravu i později do Čech. Vůči tomuto hrdinství i utrpení je Zinzendorf naproti tomu skoro hluch a slep. Když se k němu utekou pronásledovaní pietisté, aby se jich ujal proti pronásledování, vyloží jim, že mají naopak pokládati utrpení za svoje poslání, Je to skutečně Zinzendorfovo přesvědčení a plyne urostě z jeho naskrze luterské výchovy, která stupňovala až k vášnivosti již vrozené téměř sklony podobné, dědičné takřka hříchy lidí jeho stavu. Ze sluha, ostatně již 60letý, žádá na pánovi respektu, "to je proti Božímu řádu", jak dovede říci příteli Wattevilleovi. A přese všecky jeho přímluvy dovede propustiti věrného tohoto správce Heitze, kterému náleží hlavní zásluha o založení osady, založení, o němž hrabě zvěděl až dávno po události. Zinzendorfovi již neposlušnost vrchnosti byla vzpourou proti Bohu. Čím asi bylo v jeho očích tklivé a zoufalé úsilí moravských přistěhovalců po obnově drahého jejich vyznání? O ně nastal jim od počátku tuhý zápas.

Již před příchodem Nitschmannů a jejich druhů suchdolských srazili se hned první osadníci herrnhutští, rodáci to žilínští, s luterským farářem Rothem, jemuž připadli, a to o podávání večeře Páně, soukromou zповěd' a některé jiné názory a řády, s nimiž přišli a které v nich utvrdil otcovský jejich příznivec Heitz. Jeho odchod (1723) vedl však brzy ke smíru. Suchdolané přinesli si však i vlastní zpěvníky a velmi jasné vědomí o odlišnosti vlastního vyznání od luterství i příbuznosti s kalvinismem, s jehož slezskými, slovenskými i polskými sbory udržovali důvěrné styky; dávali děti do Slezska a chodili k večeři Páně až do Lešna. I nechtěli nikterak splynouti s luterským obyvatelstvem herrnhutským, zvláště když jich neúnavným úsilím Davidovým i jejich vlastním valem přibývalo. Naléhali na vytvoření samostatného sboru, v němž by svobodně a nerušeně mo-

hli žítí vyznání drahých předků. Zinzendorf, jenž na štěstí pro ně přicházel do Herrnhutu jen na krátko, snažil se marně hnutí zastavit zákazy cest na Moravu i výslechy přichozích. Když pak se v květnu 1725 pokusil užiti rázně vrchnostenských svých práv, narazil na tak živelný odpor, že musil ustoupiti. Narazili na odpor, tu spojovala se všechna citlivost jeho jemné, silné i vášnivě duše s vrozeným aristokratickým sebevědomím pána, že bybuchoval požárem. Avšak proti Moravanům pořídil málo. "Budiž," odpověděli prostě, "půjdem tedy dále." A chystali se k odchodu. Splnění této hrozby bylo by bývalo pro pietistické kruhy a jejich soucit s ubohými běženci veřejným skandálem a pro neurovnané poměry Zinzendorfova hospodářství hotovou pohromou. Prostřednictvím dobrého Wattevillea a snad i moudré choti hraběte smluven proto kompromis. Moravané rádi ustoupili v dogmatu, jež pro ně jako bratry mělo cenu je nepatrnou, jen když si mohli po vzoru, jak věřili, apoštolském, vytvořiti zvláštní řády a úřady.

Jřitažlivost Herrnhutu tím jen arci vzrostla, ale přibýlo i nových konfliktů. Nebyl to již jen David, kdo se vydával na svůdcovské cesty na Moravu i do Čech. Noví a noví apoštolové se hlásili k velkému dílu osvobození utištěných bratří ze stále rostoucí a přituzující persequce. Zalostný osud D. Nitschmanna, jenž na takové cestě padl do rukou nelítostných pronásledovatelů, vzbudil mnoho úcasti ve stále vzrůstajících kruzích německých přátel českomoravské práce záchranné, a ta přiměla k zasažení samého Zinzendorfa. Překonav trochu zbytečné strachy o sebe, podnikl na neléhání pietistických přátel r. 1726 cestu do sídla hlavního ministra rakouského, kardinála Schrattenbacha, do Olomouce a pokusil se s ním dohodnout o otázce vystěhovalecké, aniž však žel víme, za jakých podmínek. Podlehl' nakonec znovu obavám, že by snad mohl býti sám zadržěn, a rychle ujel—s naivním vědomím, že dokázal hrdinský čin. I těžko rozhodnout, zda se opravdu domáhal pro své uprchlíky práva na odchod či zda spíše vykládal ministroví rady, jak zastavit sbíhání poddaných, kterého se sám likal.

S cestou do Olomouce souvisí svrchova-

ně pravděpodobně Zinzendorfovo rozhodnutí rázně rozřešit otázku herrnhutskou, zvláště když osadníci jsouce asi pohoršení podivným koncem zakročení a vzrušení úzkostmi o osud drahého bratra D. Nitschimanna, veřejně se odtrhli od luterského pastora a založili sbor vlastní. K tomu právě skon staré hraběnky (6. března 1726) dovolil Zinzendorfovi vystoupit ze státní služby, do níž vstoupil jen k vůli příbuzným. Události dozrály. Skoncovav své řeči v Drážd'anech, přichází v dubnu 1727 do Herrnhutu a chápe se rázně moravské otázky.

Znal pevné odhodlání Moravanů, raději odejiti, než si nechati vnutiti cizí vyznání a zřící se drahého odkazu otců, odhodlání, které léty a neposledně asi i stykem s kazatelem Schwedlerem, jenž v březnu 1726 přišel do Herrnhutu, jen vzrůstalo, a věděl dobře, že moci nepořídí ničeho. Počíná si proto svrchovaně promyšleně a opatrně. Celou zimu o tom přemýšlel a plán, který v něm uzrál na zlomení herrnhutské církevní samostatnosti, je vskutku velmi důmyslný.

Herrnhut neměl dosud jiných řádů než ty, které si vymohl v 1725 a jež si svémocně zřídil, jak se zdá, Ioni, Zinzendorf tedy užil příležitosti, jaké mu poskytl hold právě přikoupené obce hornobertelsdorfské, aby, jak dříve, všechny cobyvatele herrnhutské najednou zavázal poslušností a pečlivě vypracovanými řády vrchnostenskými, jaké bývají obecně dávány osadám nově zakládaným, naučil je poslušnosti, jak ve věcech právních, tak i náboženských. V den, slavený Herrnhutem jako památný okamžik odchodu prvních vystěhovalců 1722, dal po tříhodinné řeči přečíst o slavnostním holdu vrchnostenský tento řád a každý obyvatel musil osobně rukou dáním přisahati na jeho ustanovení; jinak měl každý osadu opustit. Plán se podařil opravdu: ani jediný z dosavadních "odtrženců a kramářů s názory", jak je zve hrabě, se neopovážil vzepřiti; jediný, jenž zakolísal, ač již přísahal, vzdal se nakonec přece odporu a celý Herrnhut se vrátil se slzami v očích k poslušnosti k luterskému pastorovi Rotheovi, přestávaje na řádech, jež mu byly dovozeny předloni.

Vítězství Zinzendorfovo bylo úplné, ni-

koli však trvalé. Moravané se ponenáhlu vzpamatovali z překvapení z 12. května. Tři neděle po prohlášení vrchnostenského řádu, k němuž užito slavnostního usídlení hraběte v herrnhutském zámku 15. června, popisuje Zinzendorf zvláštní řády herrnhutského sboru, v podstatě asi obnovující řády předloňské, jimiž se Moravané pokoušeli obnoviti sbor apoštolský. Řády ty byly na hraběti zřejmě vymoženy a pak postupně dobrovolně podepisovány všemi členy sboru. — Moravané se jimi pokoušejí zameziti napříště svémocné zasahování vrchnosti výhradou, že všecka právní zařízení v osadě musí s těmito řády souhlasiti, a pojištěním, že i vrchnost a farář musí přijmouti odůvodněný protest, zabezpečují se proti nucení k luterským zvykům jako soukromé zpovědi a zajišťují si aspoň některé ze svých řádů jako vlastní svátky (12. květen) neb ošetřovatele nemocných. Za to se vzdávají, aspoň ve své většině a prozatím, jiných novot, než sám Pán způsobí změnu, podrobují se v pokoře do té doby poměrům, bráníce se jen proti obmezování svobody svědomí ukvapeným prohlášením nesouhlasících za sektáře a fanatiky. Jsou si ovšem vědomi dosahu svých kroků a připraveni na to, že je za to stáhne pronásledování.

Svědčilo to rakouským úřadům, které se domáhaly jejich vydání na Zinzendorfovi jako sběhů, či hraběti samému? Pravděpodobně o běma. Zinzendorf se však neodvážil splniti to, čím vlastně hrozil 12. května, vypovědním nespokojenců. Moravané stáli proti němu zase pevně a neoblomně, věděl, že opravdu raději odejdou, jak mu i nyní nepochybně opět jasně pověděli, než by dále ustoupili od svých svobod. Jeho postavení bylo však nyní, po olomoucké aféře, horší než předloni, neboť jeho poměry hospodářské se nezlepšily. Ustoupil tedy ještě jednou a ústup byl mu, jak se podobá, ulehčen tím, že již přemýšlel o nových cestách, jimiž by Moravany přece překonal. A tím již zapadal na cesty křivé.

Počátkem roku dostalo se mu lichotivého dotazu dvora dánského, na němž mu mnoho záleželo, po poměrech v Herrnhutě, o nichž chvalná pověst pronikla až na tento vlivný a významný pietistický dvůr, a Zinzendorfovi připadla péče o napsání zprávy. Přimě-

lo ho to k tomu, že se konečně trochu poohlédli po dějinách nepokojných svých poddaných, kteří mu tolik let již působili tak málo. Případl tak na Komenského Krátké dějiny České reformace, které si v nedávném vydání jenského prof. Buddea vypůjčil ze Žitavy a vzal do Slezska, kde chtěl napsat zprávu pro dánského krále. V knize našel i Rád Jednoty z r. 1616, jemuž právě Buddeus otevřel svět tímto vydáním. Jak se zdá, zapůsobil na hraběte nemalým dojmem; mnoho z toho, říká aspoň později, co mu prý na Moravanech připadalo výstředním, ukázalo se mu úctyhodně starobylým. Ještě více však ho zaujala myšlenka, jejímž svůdnému pokušení rychle podlehl. Měl v rukou knihu, o níž věděl, že ji Moravané přijmou s posvátnou úctou, že však právě proto otřese do základů jeho vlastním vlivem nad nimi. Co zbude z vrchnostenských jeho řádů, až poznají Rád Jednoty? Kniha ta byla však latinská a byla tím prostým vystěhovalcům uzavřena sedmým zámkem. Co tedy učinil hrabě? Aby zachránil svoje řády, jimiž po jeho přesvědčení bylo lze jedině udržet v slušných mezích nebezpečné touhy Moravanů po obnově Jednoty, vložil ve svůj překlad dílka, určený Herrnhutu, výtah z Řádu Jednoty, ale upravený podle jeho vlastních řádů z 12. května, proti nimž se osadníci bouřili. Z Řádu Jednoty nezbylo téměř nic.

Dosáhl cíle skutečně. Hned po činu, ještě ze Slezska, napsal v tom smyslu do Herrnhutu, když pak přivezl knihu Komenského a dal čísti svůj překlad, byli, jak sám praví, všichni hluboce udiveni nad tím, jak herrnhutské řády ve všem souhlasí s Řádem Jednoty, o němž neměli sebe menší povědomost. Viděli v tom po slovech Kr. Davida prst Boží a Jeho divy . . . V mocném dojetí nad tím zanechali všeho odporu k hraběti, ano, jakoby byli zahanbeni tím, že se vzpírali muži, jenž, jak s úžasem veděli, nevědomky vystihoval ducha Jednoty lépe než oni sami, našli se v několika dnech u vroucí lásky na slavnosti večeri Páně památného 13. srpna 1727.

Vyšla kdy na jevo Zinzendorfova pi-impia fraus? Sotva o tom možno pochybovat. Po 12 letech vydána edice Buddeova celá ně-

mecky a Moravanům, kteří po knize jistě sáhli dychtivě, stalo se přístupným znění původní, nezfalšované. V té chvíli měl jejich starý spor s Zinzendorfem již podobu značně jinou, neboť většina jich nebyla již v Herrnhutě, nýbrž v cizině. Hrabě posílal je tam z obavy před nepříjemnostmi vlastními s vládou rakouskou a ovšem i ze strachu před jejich duchem odboje. Než konflikt mezi nimi a Zinzendorfem vyrovnán nebyl a vrcholu dosahuje teprve počátkem let 40., kdy se hrabě dokonce vzdává na čas vedení církve a odchází do Ameriky a Anglie. Až tento pohnutý spor, ukončený teprve koncem Zinzendorfovým (1760), najde historika, přikloní se asi, když stane u těžkého úkolu vysvětlit příčinu tohoto nejprudčího vzplanutí konfliktu, k výkladu, že to bylo odhalení činu z 1727, odhalením tím bolestnější, že zničilo a poskvnilo čistou vzpomínku na 13. srpen, jehož každoroční svěcení jako svátku osady a církve se zatím zcela vžilo.

(Knihy a zápasy)

ROZHLEDY

Otakar Odložilík:

Historik České Reformace

(K sedmdesátým narozeninám prof. dr. F. M. Bartoše; 1889—5IV.—1959.)

Přibližně před desíti léty vyšly tři soubory drobných prací Františka M. Bartoše. Byly nadepsány takto: *Bojovníci a mučedníci* (1946), *Knihy a zápasy* (1948), *Světcí a kacíři* (1949). V tom posledním svazku byl na konci soupis literární práce autorovy. Bylo dobře, že si pořídil bibliografii sám, protože sotva by se byl našel někdo, kdo by mohl shledat všechny tituly a údaje k tomu potřebné.

Vědecká práce Bartošova začala asi před padesáti léty, když ještě sedával v posluchárnách filosofické fakulty. Tenkrát se dokonávalo učitelské působení Jaroslava Golla a představiteli historické vědy už byli Mistrovi žáci. Bartoš stál ve svých počátcích nejbliže Václavu Novotnému, který byl nejméně ze všech členů školy Gollově metodě, avšak upadl do nemilosti pro ochotu brát vážně (nikoli bez výhrad) Masarykovy výklady o smyslu českých dějin. At' se v pozdějších letech

stalo to či ono, prvotní souvislosti nebyly přetřhány. Ani dnes se nedopouštíme násilí ve výkladu Bartošovy cesty na vrcholky, ponecháváme-li spojovací znaménka mezi jmény Gollovým, Novotného a jeho vlastním. Máme při tom ovšem zase před očima pracovní metodu, přístup k pramenům, nikoli myšlenkové zaměření. V tom posledním se Bartoš Gollovi vzdálil mnohem více než Václav Novotný.

Bartošovo rozhodnutí pro badatelskou práci, soustředěnou ponejvíce na husitské období, nevyklučovalo zájem o běžné otázky, zaměstnávající jeho vrstevníky. Soupis literární práce, který si pořídil k šedesátinám, spíše napovídá než rozvádí souvislosti, které ukazovaly k T. G. Masarykovi, F. X. Šaldovi, Františku Žilkovi a jiným osobnostem buď ještě z dob před první světovou válkou nebo už v období republiky. Bartoš psával hodně do novin a do časopisů obecného zaměření, aby unikl nebezpečí, že zůstane sám se sebou, s rukopisy ve veřejných knihovnách a s bohatou sbírkou literatury doma.

Za okolností, které sám několikrát vypsál, Bartoš se roku 1922 přidružil k nepříliš početnému sboru Husovy fakulty bohoslovce jako docent dějin husitské doby. Po dosti dlouhé docentuře přišlo jmenování zprvu za mimořádného a r. 1937 za řádného profesora. V té už hodnosti napsal pozoruhodnou úvahu Hledání podstaty křesťanství v české reformaci, která vyšla roku 1939.

Z Bartošových vrstevníků málokdo unikl pokušení rozdělit čas mezi hlavní povolání a veřejné působení, aspoň přechodně. Blížil se teprve třicátce, když se ustavila československá republika, a dvěře byly otevřeny na všech stranách. Bartoš neodbočil ani v té době, ani později, věře, že vědecká práce docela postačí na užitečné a čestné vyplnění lidského života. Než dokončil universitní studie, ztrávil něco času ve Freiburgu v kraji breisgavském. Šel tam za profesorem H. Finke-m, vydavatelem pramenů k dějinám kostnického koncilu, trochu se přiučit, trochu pomáhat. Nevím o jiné cestě, kterou by byl Bartoš podnikl. Vydal-li se někam za hranice české země, byla to nejspíše výprava za rukopisnými sbírkami, nikoli putování za krásou přírody nebo historickými památka-

mi.

Shledávali bychom těžko názvy Bartošových prací a léta vydání, kdyby nám nebyl ukázal cestu svým soupisem. Našel brzo zálibu v krátké studii, věnované jenom jednomu problému, po které zase postoupil k jiné práci. Někdy vedly vnitřní souvislosti k sestavení skupiny, ve které se jeden kus držel ke druhému. Mnoho Bartošova času zabraly útočné projevy, obzvláště k takovým otázkám, kde se dějiny mířily s přítomností. V polemikách býval Bartoš málo shovívavý, dorážeje na slabá místa protivníka a prosazuje své mínění. I tyto kampaně, zahájené tuším, utkáním s Josefem Pekařem o "světce Temna" a přecházející podle rytmu veřejného života na jiná pole, měly víc vnitřní souvislosti, než by se mohlo jevit nezsvícenému divákovi. Poslední z nich, hledíme-li k době před Mnichovem, se točila kolem t. ř. Rukopisů. Kromě ostrých výměn v novinách z ní vzešel i Historický rozbor Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, tiskem vydaný až roku 1939.

S obzvláštní zálibou psával krátké stati o reformátorech, myslitelích, bojovnících, o lidech trpících a pronásledovaných. Často to byla známá jména, jindy postavy, které vyváděl na světlo ze šera rukopisů a ze zahloutlých stránek ve starých tiscích. Stačilo několik tahů a podobizna byla hotová. Touž obratnou rukou psával o literárních dílech, na které by snad už nikdo jiný nepřišel, a o zápasech dávno pohaslých a uzavřených. Byla by to dlouhá řada osobností a písemných památek, kdyby ji někdo chtěl sestavit. Začínala by hned za úsvitu křesťanství v zemích českého a slovenského jazyka a posledními postavami by byli starší členové našeho pokolení, s nimiž se Bartoš loučoval osobní vzpomínkou.

Uprostřed Bartošova díla stojí svazek o pěti stech stran Čechy v době Husově. 1378-1415. Vyšel roku 1947 v souboru Českých dějin, které roku 1911 začal vydávat Václav Novotný. Bartoš v tom svazku vypsál panování Václava IV, vznik a rozvoj reformního hnutí v českých zemích, život a dílo Husovo od vstupu na horkou pražskou půdu do smrti na plápolající hranici v Kostnici. Kdybych měl uspořádat jiné práce Bar-

tošovy podle námětů a způsobu zpracování, postavil bych na jednu stranu Čech v době Husově jeho soupisy rukopisů v knihovně Národního musea a knihy s přehledy literární činnosti M. Jana Husí, Jakoubka ze Stříbra, Jana Rokycany, Jana Příbrama a Petr Payna. Na druhou stranu bych dal knihu Husitství a cizina z roku 1931 a tři soubory menších studií, uvedené hned s počátku. Všecko bych pak otočil několika řetězci článků, náctů, polemických projevů, referátů a poznámek, abych měl jistotu, že se dostalo na všechny výtěžky Bartošových studií, které snesly tah větrů, hojných a smýkavých právě v naší době.

Na rub veškerého horlení o významu husitské doby, které doléhá i k nám přes oceán, bych napsal kormutlivou skutečnost, že Bartošovi nebylo dopřáno vydat druhý svazek o době husitské, který by obsáhl léta bouří a varu od července 1415 do sjednání kompaktát a který by se tam připojil na podíl Rudolfa Urbánka v Českých dějinách. Nebylo by to, jak doufáme, Bartošovo poslední slovo, nýbrž označení významného mezníku v životě, ke kterému dospívá letos v dubnu. Byla by to pocta jemu a obohacení české vědy, které sloužil bez odbočky a bez kořisání.

M. K.:

Sto let od narození J. Laichtera

Dvacáctéhoosmého prosince 1958 tomu bylo sto let, co se narodil Jan Laichter, tvůrce nakladatelství, které vynikajícím způsobem přispělo k růstu české vzdělanosti na sklonku století minulého a v první polovině století nynějšího. Jan Laichter pocházel z Dobrušky v Orlických horách, z kraje, kde se jaro českého obrození ohlásilo květy nejspánilejšími. Ze svého rodného kraje čerpal inspiraci po celý svůj život, nikdy k němu neztrácejí věřelého vztahu citového, a v něm, také v tichu pohorského hřbitova nalezl trvalého odpočívání, když nedlouho po druhé světové válce a po slavné promoci na čestného doktora Karlovy university se jeho úděl naplnil (31. října 1946).

Nakladatelství Jana Laichtera vstoupilo do českého života kulturního ve znamení jména Masarykova a s ním vešlo do dějin české

vzdělanosti. Mladý nakladatel, vedený buditelskou touhou nejušlechtilější české tradice, se dal do služeb filosofu, jehož působení tehdy bylo nepřetržitým burcováním z mravní lethargie, neustálou výzvou k svědomí jednotlivců a bojem proti předsudkům. T. G. Masaryk stál tehdy osamocen, často sám proti všem—o čtvrt století později se stal slavným vůdcem národa, jehož nejmělejší touhu uvedl ve skutek. Ne nepodobně Jan Laichter dosáhl v oboru nakladatelském vrcholu, jež v rysovanosti vzdělanostního poslání nikdo nepřevýšil.

Celé nakladatelské dílo Jana Laichtera vydává svědectví o víře v moc vzdělání jako síly vedoucí lidstvo k lepším zítřkům. Knihy poučné byly jeho hlavním zájmem, i když v nakladatelské bilanci nechybějí významné sbírky literatury krásné (Laichterova sbírka krásného písemnictví, Čeští spisovatelé 19. století a Žeň z literatur). Byly to však spisy poučné, jež založily slávu nakladatelství. Na prvním místě jest uvést Laichterův Výber nejlepších spisů poučných pak Otázky a názory, a potom Umění a řemesla. V pozdějších letech se k dřívějším (a pokračujícím) sbírkám připojila vynikající Filosofická knihovna a v době okupace Sloupové pamětní. Ke knižním publikacím pak se řadí 55 ročníků Naší doby, poučného měsíčníku ("revue pro vědu umění a život sociální"), redigovaného nejprve T. G. Masarykem a později Edwardem Benešem, Fr. Drtinou a Josefem Mackem.

Od samého počátku se ve výběru knih Laichterova nakladatelství projevovala zřetelná sympatie s reformační tradicí českého národa a tato tradice, ba možná říci evangelická orientace náboženská se uplatňovala stále výrazněji. Filosofie T. G. Masaryka byla mocným impulsem v prvních osnovných letech nakladatelství. Volbou profesora Václava Novotného za vedoucího redaktora monumentálních Českých dějin byl položen důraz na dobu reformační a její odkaz. Václav Novotný dal národu v Janu Husovi, dílo základního významu a byl následován Vlastimilem Kybalem, jehož Mistr Jan Hus nezůstával pozadu za dílem Novotného. V Laichterových dějinách pak přišel Rudolf Urbánka Věk poděbradský a přišla významná jména

další: Kamil Krofta, vystřídavší Václava Novotného v redakci Českých dějin, s díly O bratrském dějepiscetví, Nesmrtelným národem a j., přišel F. M. Bartoš (Čechy v době Husově), Otakar Odložilík (Sborník k počtĕ šedesátin Václava Novotného). Ve filosofii po Masarykovi přišel protestant Emanuel Rádl (Východ a západ, Dějiny filosofie, Německá revoluce) se svým žákem Jaroslavem Šimsou (V duchu T. G. Masaryka). A k tomu přistoupily knihy věnované evangelickému náboženství: František Žilka: Naše křesťanství, J. L. Hromádka: Křesťanství a myšlení v životĕ, J. B. Souček: Víra a svět, a j. V pozdější době Laichterovo nakladatelství seznamovalo českou veřejnost také s vedoucími zjevy protestantského myšlení světového — jako příklad budíž uveden Leonard Ragaz: Od Krista k Marxovi, od Marxe ke Kristu a R. Niebuhr: Synové světla a synové tmy. Sloupové pamĕtní, sbírka zahájena v době okupace, přinesla několik základních děl pro poznání českého myšlení reformačního: Mistr Jan Hus — Betlémské poselství, Mistr Jan Hus jako universitní rektor a profesor (knížka zredigovaná Evženem Steinem a vydaná z jeho rukopisné pozůstalosti), Sto listů Jana Amose Komenského, Cesty českých bratrů. V Laichterově nakladatelství také vyšel nový překlad Nového zákona, pořízený Františkem Žilkou.

Při stĕm výročí narozenin Jana Laichtera se zamýšlí nad jeho dílem všechna česká vzdĕlaná veřejnost — a tím vroucnĕji čeští evangelíci doma a ve všech končinách světa

Nakladatelův syn, pokračovatel a dovršitel jeho díla, napsal 3. čísla Kostnických Jisker vzpomínku, kterou přetiskujeme:

Vzpomínka na otce

(K stĕmu výročí narození Jana Laichtera — 28. XII. m. r.)

Bylo to kdysi před druhou světovou válkou. Sedĕli jsme s rodiči u společného štĕdrovečerního stolu. Bratrova žena rozžehla několik červených voskovic a zhasla lustr. Bylo to neobvyklé a ta neobvyklost zapůsobilá. Pohled na neklidný plamen svíce, mihotavý jako lidský osud, přenesl otce do jeho mládí, do krušného chlapectví, kdy vzdálen od rodičů a rodné Dobrušky při světĕle lojové svĕč-

ky vybíral z kufru své milované knížky a po práci četbou dohánĕl, co mu na vzdĕláni bylo odepřeno. Vystřídáil několik míst — v Josefovĕ, Jičínĕ, Slanĕm a v Rychnovĕ nad Knĕžnou — ale všude a stále cítil, že kpectví není jeho životním posláním. Chtĕl sloužit něčemu podstatnému, co by svou vnitřní hodnotou opravdu stálo za to. Úpornĕ hledal a přemýšlel, třibil se četbou, kterou — aby páni nevěděli — vozil uzamčenou v černĕm kufru s sebou. Onoho štĕdrého večera nám v rozvlažení duše připamatoval, že jeho pradávny černý kufr, obrázky vylepený, tichý to svědek jeho strádání a existenční nejistoty, věrný druh v hledání, čemu ryzejšímu žít, kouzelná schránka milovaných knih dosud jej provází, byť si nyní v klidu odpočívá někde na půdĕ.

Neuspokojený tříadvacetiletý mladý muž si kdysi do notesu poznamenal: "Nevím, zdrav-li či blázen jsem proto, že miluju vědu, krásné umĕní a tudíž i knihy. Miluju to vše a touhu svoji nemohu ukojiti za pomĕrů, v jakých se nalézám."

Svou houževnatostí a pomocí vnímavých lidí dostal se otec do blízkostí knih a z celé duše se pak navždy odevzdal službĕ bližním prostřednictvím svědomitĕ vybíraných spisů. Pro jeho niterné zamĕření je příznačné, že svou vydavatelskou činnost nezahájil tím, co bylo snadné vydávat, ale tím, co bylo těžké, totiž vědou.

Náš tatínek byl nemluva, i když se rád s lidmi zasmál a rád druhým naslouchal. Sám však slovy nehýřil, vážil je. Mĕl odpor k frázím. Zato mĕl v úctĕ takové slovo, které pravdivĕ vyjádřovalo poctivé nitro. Proto jsme rádi a dychtivĕ čítali jeho dopisy osobitého rukopisu a nevšedního obsahu. Nebylo v nich nic otřepaného. Svĕže zrcadlily chvíli, kterou právě prožíval, a pomáhaly nám vnitřně se obnovovat.

Otec mĕl cit pro krásu slova. Jeho synku bývalo před první světovou válkou svátkem, když si ho tatínek posadil na koleno a teple a poutavĕ mu předčítal rukopis některé z "Pĕkných knih pro mládež." Daroval tak svĕmu dítěti něco podstatného a zároveň si před vydáním ovĕřil, jak na mladĕ stvořeničko působí vybraný spis. Předčítatel mĕl lahodný hlas. Naposlady jej veřejně rozeznĕ!

když deset měsíců před smrtí děkoval Karlově universitě za uznání životního díla.

Byl živčiný čtenář, ne však ledačeho, ale jen toho, co mu zaznělo jako zvonovina, jako jeho rodičům, tak i jemu bible byla knihou knih. Když jsme jako hoši bývali na prázdninách v tatínkově rodné Dobrušce, my jsme se teprve z lože probírali, zatím co otec už se vracel ze své ranní procházky z dubového háje Halína, při které četl korektury. Rád totiž spojoval toulky přírodou s četbou knih. Proto i pro své "Otázky a názory" volil kapesní formát, aby je čtenář mohl mít kdykoliv po ruce.

Jeho čtenářskou láskou byli básníci, úvahové knihy, dějiny a výtvarné umění. Četl v několika jazycích. Četl až do chvíle, kdy ho závěrečná nemoc srazila na lůžko. Jak pozorně a dychtivě! Jeho autor někdy ani netušil, že si otec porovnává nové zpracování Českých dějin s Palackým, Tomkem a s dílčími studii. V mládí rád kreslil a až do vysokého věku s chutí rozeznával dobrou architekturu od špatné.

Víra v nezbytnost vzdělávat sebe a druhé se neobešla bez starostí. Nebyly malé. Nechočil však s nimi na veřejnost. Mlčky je podstupoval.

Do konce svého pozemského putování miloval rodný kraj. Dobruška, Studánka u Rychnova nad Kněžnou a modravá vlnovka Orlických hor byla tišinou, z níž čerpal svou sílu. Světlem jeho života byla nepovadlá láska k zbožným rodičům. Byla mu dopřána i sourozenecká soudružnost tří bratří a dvou sester. Darem nad dary mu byla jeho žena Lutsa — naše maminka, prostá, družná, pracovitá — s upřímným srdcem na rozdání.

—František Laichter.

Bratr kazatel V. P. Stupka odešel do přibytků mnohých.

"Starý musí, mladý může," říká naše přísloví. V naší Jednotě bohužel v poslední době to druhé bylo pravdou více než to první. Po dru. Horákovi, br. Stupka!

Dosud ho vidím v duchu! Znal jsem ho od jeho studentských let. Vždyť jsem měl čest být jeho učitelem ještě v Praze. Poměr učitele k žákovi se proměnil v poměr kolegy ke kolegovi.

Slovák, který znal nejen dobře slovensky, nýbrž i česky!

Byl to energický bratr. Vybudoval malý sbor v kvetoucí velký sbor. Dovedl dobře vystihnout přetvoření čistě slovenského sboru v dvojjazyčný sbor, kde arci dnes agličtina převládá. Postavil pozoruhodný chrám, který dobře vyhovuje rostoucímu sboru.

Stal se brzy vůdčí osobností ve vlastní denominaci. Konvence čsl. baptistů v Americe a Kanadě ho vyznamenala volbou předsedy. Organ této konvence "Pravda" byl delší dobou jím veden.

Když vypukla druhá světová válka, nabídl své služby vlasti. Stal se vojenským kaplanem a v této funkci pokračoval i v záloze až do smrti. (Br. Stupka byl majoremkaplanem v záloze.)

Člověk energický jest vždy v nebezpečí, že někde narazí. A tak se kdysi stalo, že i náš bratr narazil na mnohem staršího bratra. Nikdy nezapomenu, jak pokorně si počínal v jeho poměru k tomuto bratru. Když pak byl jednoho dne hostem v mém domově ještě v East Orange, a přišla telegrafická zpráva, že muž, který ne vždycky s ním jednal v hedvábných rukavičkách zemřel, br. Stupka se dal do pláče. Jen veliký člověk tohle dokáže!

Naše Jednota pak v něm ztrácí nejen obratného administrátora časopisu, nýbrž i dovedného předsedu, který znal slovensky, česky i anglicky a věděl si rady, jak spojoval bratry s nejrůznějšími zájmy.

Nebude snadno naléztí nástupce bratra, který nás poprvé zarmoutil, když nám odešel. Budeme dlouho na něho vzpomínat a Pánu Bohu za něho děkovat.

Józa Novotný.

Marie Rafajova:

Čilimník

*V některé zemi mají zlatý prach
a u nás z jara prší zlaté deště
ze žhoucích čilimníků v zahradách,
Prší-li v sadech čilimníky,
za jaro díky.*

*Zlatý-li dešť mě svlážuje
z knihy, v níž srdce doluje,
prosim: Ach Pane, ještě, ještě . . .*

Andrej P. Slabey:

Spomienka na br. Jána Kanu

Mám pred sebou obrázok usmievavej tvári mojho drahého priateľa a brata v Kristu, Jánu Kanu. Poznal som ho za vyše 50 rokov. Ešte za mladí počul som ho kázať horlivé slovo Božie v kostole v Monaca, Pa. a inde; rád som čítal plody jeho pera. Strávil som s ním mnohé milé chvíle, a hodne som sa od neho poučil.

Zial' si stisne srdce, keď si pomyslím, že "v tomto svete nikdy více nespatrieme jeho líce", lebo odobral sa na večnosť 14. marca 1958, vo veku neplných 77 rokov. Pochádzal z poriadnych evanjelických rodičov z peknej dediny, Mengusovce, pod velebnými Tatrami. Po skončení domácej školy bol niekoľko rokov za prácov v Budapešti. Ale Janko túžil za slobodou a za vyšším vzdelaním. Roku 1901 čo 22 ročný mládenec prišiel do U.S. Ameriky za svojim strýkom Pavlom Kana do N. S. Pittsburgh, Pa., kde bola hromada našich krajanov.

Amerikani z predných protestantských cirkví sa interesovali o prístahovalcov. Dali im misionárov a misionárky, ktorí nie len kázali slovo Božie, ale aj učili ich deti a ženy užitočným domácim prácam. Pre dospelých mali večerné školy anglickej reči a iných predmetov.

Takúto cirkev čili misiu zorganizovali aj v Allegheny, teraz N. S. Pittsburgh priatelja z Congregational Christian Church. To bo'a cirkev pôvodom z Pilgrimov a Puritanov; demokratická cirkev na základe Biblickom, nástojila na striedivosti a kresťanskom živode. K tejto pripojili sa mnohí Česi a Slováci, medzi nimi aj Pavel Kana a Ján Gay, príbuzný a po čase i mladý Ján Kana. Zanedlho pán Gay, ktorý bol na okolí Pittsburghu po dlhé roky kolporterom Písma Svätého čili Biblie, Strýko Bay pojal i Jána Kanu do tej práce pod American Bible Society. Na takej ceste zastavili sa u slovenského baptistského kazateľa slova Božieho, Rev. Mateja Šteučeka v Creighton, Pa. Ten ich priateľive prijal. O rok tu stretol sa Ján Kana i s pastorovou dcérou Zuzanou.

Medzitým Ján Kana studoval dva roky na Oberlin College cieľom prípravy na úrad kazateľsky. A slečna Zuzanna Šteuček bola

vtedy prvá Slovenka v U.S.A., ktorá studovala na misionárku na Baptist Missionary Training Institute v Chicago, Ill. Pri tom pomáhala v českej cirkvi, kde bol vtedy výborný pastor V. Kraliček.

Medzi kongregačnou a baptistskou cirkvou niet veľkých rozdielov. Nuž br. Kana pripojil sa do cirkvi jeho budúcej manželky, a šiel ďalej studovať do Mount Pleasant Academy. Pri tom pomáhal pastorovi Šteučekovi pri písaní traktátov a cirk. listu, "Priateľ Pokoja."

Keď slečna Zuzanna vystudovala, prijala miesto misionárky v meste Homestead, Pa. a na okolí medzi našim ľudom. My sme vtedy (1906-7) bývali v tom meste, otec tam bol misionárom. Vtedy niektorí prísni veriaci považovali za "hríšnosť" pre mladé páry schádzať sa večerami. Ale moji rodičia neboli tak prísni, bo moja mater mala rada sestru Zuzanku, a tak koncom týžňa títo dvaja mladí u nás jeden na druhého čakali. A keď sa pobraли, povolali nás na svadbu v zime roku 1908.

Po svadbe mlado-manželia boli v misijnej práci medzi našim ľudom tri roky v Campbell, pri Youngstown, Ohio, a založili tam cirkev, ktorá podnes pekne pokračuje.

Roku 1911 opustili Youngstown a vybrali sa navštíviť starú vlasť za pol roka. Navštívili nie len Mengusovce, ale i Vavrišovo, rodisko pani Kanovej, kde jej otec býval kazateľom. Navštívili aj iné mestá, zvlášte tam, kde boli veriaci Baptisti.

Po návrate osadili sa Kanovci v meste Yonkers blízko New Yorku. Tu tiež započali misijnú prácu, ktorá podnes pokračuje. — Brat Kana občas zašiel pomáhať misijne i do Bridgeport a Torrington, Conn. Ale roku 1913 vstúpil do služby New Yorkského Denníka za agenta, kde zotrval vyše 40 rokov. Pri tejto práci navštevoval našich ľudí na široko a svojim chovaním získal si priazeň i úctu. Kde mohol vydal svedectvo, povzbudil k čítaniu Biblie a dobrých kníh, podal dobrú radu. Vydal dva ročníky cirkevného mesačníka, "ZORA" 1914.

Pri tom však nezabudol na cirkev. Trebas pozdejšie, keď im dorastali deti, pripojili sa do anglickej Redeemer's Baptist Church, predsa navštevovali a pomáhali i slovenskej

misii. Keď som posledne kázaval slovenským veriaciim vo Philadelphii a brat Kana prišiel tam za svojou prácou, on vždy prišiel do shromaždenia cirkve v nedel'u alebo v týždni večer a povedal dobré slová. R. 1909 bol pri zakladaní Československej Baptistickéj konvencii v Chicagu, a vydal o tom "Pamätník."

Ako národovec brat Kana bol Českoslovák, čo je prirodzene, lebo Slováci protestanti vždy sa považovali za jeden národ s Čechmi. Zúčastnil sa akcii za oslobodenie CSR počas Prvej i Druhej svetovej vojny. Poznal sa s Masarykovci, Štefánikom i Benešom a inými vodcami. Bol údom rozličných spolkov. a výborov. Bol verným, respektovaným občanom U.S.A.

Ale hlevný úspech br. Kanov spočíva v jeho familii. Manželstvo Kanovic bolo do konca príkladné. Žili spolu 50 rokov. Vyslovil sa, že keby znovu prišiel na svet, opäť by chcel mať túto manželku. Vážil si ju ako dar Boží. Spolu vychovali zdarné deti: dve dcéry a dvoch synov. Dali im dobrou kresťanskú výchovu a vyššie školské vzdelanie. Jeden syn je profesor na Columbia University. Povyďávali sa a poženili s domácimi viery, a sú všetci aktívni v protestantskej cirkvi. Bol som mnoho krát hosťom u Kanov, a to i na nocľah. Nebolo tu zbytočného prepychu, ale čistota, poslušnosť, úctivosť a láska. Otec tejto milej rodiny je už vo večnom domove, ale jeho pamiatka žije v srdciach rodiny a priateľov, ktorí ho poznali.

DO STARÉ VLASTI

Skupina krajanů-protestantů pojedje pod vedením br. faráře J. P. Tattera, navštívit evangelické sbory a příbuzné v Československu. Hodláte-li navštívit starou vlast, jed'te s nimi. Je to nejlepší příležitost k podniknutí cesty, na kterou jste se dlouho těšili a kterou jste dlouho plánovali.

Z New Yorku tryskovým letadlem Pan American dne 11. července t. r. přes Paříž do Prahy.

Přihlaste se hned, poněvadž počet letadlových rezervací je omezen. Hlaste se o bližší informace u Heger Travel Bureau, 6118 east Cermak Road, Cicero 50, Illinois.

Z našeho Siona a odjinud

Pohřeb br. kazatele Vincenta P. Stupky, který zemřel dne 8. března v Chicagu, po dlouhé nemoci, se konal 12. března odpoledne z kostela New Covenant Baptist Church. (Br. Stupka byl až do své smrti kazatelem této cirkve, které sloužil po 30 let). Vzpomínkové služby byly řízeny, v přeplněném chrámu Páně, výkonným sekretářem chicagské baptistické asociace, dr. W. Alfredem Dimanem a za spoluúčasti kazatelů, br. Čatloše, dr. Andersona, br. J. P. Tattera a zástupce místního sboru. Mezi účastníky jsme zahlédli br. kaz. J. P. Pirocha z Chicaga a J. Zajčeka z Windsor, Canada.

Dne 16. února t. r. zemřel v Burlington, Ontario, v den svých osmdesátých narozenin bratr Josef Matějka. Br. Matějka se narodil v Zelově v Polsku, kde byl po mnoho let superintendentem nedělní školy v reformovaném sboru a kde též cvičil pěvecký kroužek a vypomáhal jako laický kazatel. Byl potomkem českých exulantů v Polsku. Po utvoření první československé republiky, br. Matějka poháhal při vyjednávaní o přestěhování exulantů do vlasti.

Přestěhování mnoha rodin se uskutečnilo v roce 1921, kdy i on sám se svou rodinou se vrátil do země svých předků. Usadil se v Zábřehu na severní Moravě. — Odtud se rozhodl odejet s rodinou v r. 1935 do Kanady, když se evropské poměry opět staly nestálé vlivem nacistického Německa a fašistické Itálie. V Kanadě nejdříve žil v Dufresne, Manitoba. Později pak v Burlington, Ontario. Jeho manželka ho předešla před 12 roky ve věku 64 let. — Br. Matějka zanechává zde 2 syny, 4 dcery, 8 vnoučat a 2 pravnoučata. Jeden syn, Miloslav, žije v Československu; druhý, Josef Bohdan, žije v Burlington, Ontario, kde též bydlí dcery Lydie Matějková, Anna Jelínková a Vlasta Sigurdson. Čtvrtá dcera, Marta Jeřábková je provdaná v Berwyn, Illinois. — Pohřeb br. Matějky se konal v Burlington za velké účasti přátel a pod vedením bratří kazatelů J. K. Zemana a J. Nováka, jejichž shromáždění rodina Matějková navštěvuje v Torontě i v Hamiltoně.

Archeolog Dr. Cibulka, který řídí vědecká badání na nálezišti kostela v Modré u Velehradu na jižní Moravě, došel k závěru, že Morava byla křesťanská již před příchodem věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje. Píše o tom ve své publikaci "Velkomoravský kostel v Modré u Velehradu a začátky křesťanství na Moravě," která nedávno vyšla v nakladatelství Čs. akademie věd.

Podle dr. Cibulky byla Morava obrácena na křesťanství působením iro-skotských misionářů z britských ostrovů již v druhé polovině 8. století. "Kolem roku 800 nastává na Moravě náhlá proměna pohřebního řádu a místo někdejšího pohanského pohřbívání zárověho se takřka najednou objevuje pohřbívání nespálených těl," referovala o knize Lidová demokracie 15. února, "což nutně muselo způsobit mocný příliv křesťanství. Vznik zděného kostela v Modré je proto třeba klást nejspíše právě do období vystupňovaného misijního působení na Moravě, v němž se uplatnili iroskotští mniši. Štalo se tak kolem roku 800 a nikoli o mnoho později, protože po roce 800 se všechny iroskotské kláštery změnilly v benediktinské a současně byla výtvarná činnost rázu ostrovního (britských ostrovů — pozn. red.) vystřídána uměním karolínským, které již neznalo takovou dispoziční jako kostel v Modré. Tedy přibližně 70 let před příchodem sv. Cyrila a Metoděje byla již Morava křesťanská, a to působením kněží, jejichž liturgickým o církevním jazykem byla latina."

Dr. Cibulka také poukazuje na to, že jelikož první šíření víry se dalo jazykem lidovým, tedy slovanským, lze se bezpečně dohadovat, že působením iroskotských misionářů byla už v první polovině 9. století vytvořena první západoslovanská slovesná kultura církevního rázu." Velkolepé dílo sv. Cyrila a Metoděje by nebylo na Moravě vůbec — nebo aspoň ne tak rychle — zapustilo kořeny, kdyby předchodzí činností misionářů nebyla vrstva západoslovanských kleriků a kněží dosáhla takové průpravy, že se mohla vžít do krásy a dokonalosti cyrilometodějského jazyka a mluvy jejich slovanského překladu."

Lidová demokracie uzavírá že "zjištění, objevy i jejich interpretace je v knize (Dr. Cibulky) podána skutečně způsobem strhující-

cím. Proč se nepřiznat, že po přečtení knihy člověk sáhne po všech dostupných dějinách i učebnicích, pojednávajících o naší nejstarší historii, aby si znovu ověřil, jak Cibulkova práce je převratná a kolik nového přináší." FEP.

Evangeličtí křesťané v západním i východním Německu čítají 60% všeho obyvatelstva. Římsko-katolíci obnašejí 35% a ostatní náboženské skupiny 5%. V západním Německu náboženské rozdělení pak jest 51% evangelíků; 45% římských katolíků, a 4% ostatních skupin. Ve východním Německu rozdělení jest: 82% evangelíků, 11% římsko-katolíků a 7% ostatních skupin.

Zprávy z Austrálie naznačují, že evangelista Billy Graham měl veliký úspěch v evangelizační kampani na tomto kontinentě. V 18 dnech kampaně v Melbourne přišlo si Grahama poslechnout 420,000 lidí.

Demokratický senátor J. Kennedy jest kandidátem na presidentský stolec Spojených států. Senátor Kennedy jest však též členem římsko-katolické církve. Ve snaze rozptýliti obavy nekatolických voličů, kteří stále ještě mohou míti obavy, že příslušník římsko-katolické církve by mohl býti loyálnější Římu než Americce, kandidát Kennedy otiskl v nedávném čísle časopisu **Look** svůj názor o vztahu svého katolicismu k veřejnému státnímu úřadu. Senátor Kennedy jest pro odluku církve od státu; proti jmenování velvyslance k Vatikánu; proti federální pomoci církevním školám, atd. Shrnujíc své názory, senátor Kennedy prohlásil: "Pro držitele veřejného úřadu, bez ohledu na to jaké jest jeho náboženství, nic nestojí nad jeho přísahou bránit a zachovávat ústavu země ve všech jejích bodech." Časopis **Christianity and Crisis** poznamenává k tomuto výroku, že senátor svým výrokem zašel příliš daleko nejen pro římsko-katolické čtenáře, ale i protestantské. Je-li výrok senátora Kennedyho míněn upřímně, pak jen dokazuje, že on sám není dobrým římsko-katolickým křesťanem. Ne-li pak tak míněn, potom jest jen politickým tahem. V každém případě však nepomáhá mnoho kandidátovi. Křesťanova lo-

yalita jakožto občana jest vždycky "kvalifikovanou loyalityou". Křest'anovo vyznání, že "Kristus je Pánem" znamená, že křest'an nikdy nemůže přiznat absolutně svrchovanost Caesaru! Stát nemá práva kontrolovat křest'anovo svědomí a určovat mu, kdo jest nejvyšším Pánem jeho života, i když třeba tímto státem jsou Spojené státy!

Členové Spojeného theologického semináře v Matanzas, Kuba, vydali prohlášení, ve kterém žádají lepší porozumění se strany Spojených Států pro cíle i akci nové kubánské vlády Fidela Castra. V dopise, který byl napsán profesorem Milton LeRoy-em, Američanem učícím praktickou theologií, učitelský sbor semináře si ztěžuje na šíření nesprávných informací ve Spojených státech proti Castrovu režimu. Dopis zdůrazňuje, že hlavním cílem kubánské revoluce jest nastolení spravedlnosti a svobody! a nikoliv touha po pomstě. Projev též připomíná, že Spojené státy neprotestovaly proti "vraždám a ukrutnostem" spáchaných na lidu za Batistovy vlády. Profesorský sbor též zdůrazňuje skutečnost, že Fidel Castro a jeho vláda mají podporu všeho lidu v jejich úsilí o poctivou a spravedlivou vládu.

Metropolita James, který zastupoval orthodoxní církve při Světové církevní radě, byl zvolen novým arcibiskupem pro Severní a Jižní Ameriku. Metropolita James nastupuje na místo zemřelého arcibiskupa Michaela. Nový arcibiskup se narodil na ostrově Imbros, který náleží Turecku. Theologického vzdělání nabyt v Constantinopoli a na Harvardské universitě. V letech 1939-1955, Metropolita James byl profesorem a děkanem orthodoxního semináře v Pomfret, Connecticut, děkanem řecké katedrály v New Yorku a v Bostonu, a děkanem semináře v Brookline, Mass.

Od 26. července do 6. srpna t. r. bude se konat v Sao Paulo v Brazílii zasedání Světové presbyterní aliance. Očekává se, že na tuto schůzi se sejdou delegáti ze 74 presbyterních církví z celého světa. Profesor J. L. Hromádka jest prvním místopředsedou Aliance.

Ohlášené thema druhé pražské křest'anské mírové konference, která se bude konat v Praze od 16.-19. dubna t. r. jest: "Církev kající — církví pro svět." Očekává se asi 150 delegátů z protestantských a orthodoxních církví z východní a západní Evropy.

Opravdový trvalejší komunism podle posavadních zkušeností je možný jen na mravním a náboženském podkladě, je možný jen mezi přáteli; avšak do společnosti organisované přátelsky—na sympatii máme všichni daleko. Komunistické pokusy se daří na začátku revolucí, za chvilkového nadšení, ale později, když se má nadšení osvědčit ve všedním životě, upadají a degenerují.

T. G. Masaryk ve Světové revoluci.

Jest snadnější věřit v lež, kterou člověk slyší tisíckrát, než v pravdivý fakt, o kterém jsme nikdy neslyšeli.

—Robert Lynd.

Dopisy

(Sao Paulo, Brazil) "Již delší dobu nedostávám Husův Lid. Jelikož jsem si na něj tolik zvykl, chybí mně nyní velice. Proto Vás snažně prosím, abyste mně jej opět zasílali jako dříve na uvedenou adresu. Děkuji Vám předem a doufám, že brzy vyslyšíte tento můj hlad po českém čtení v cizím prostředí, kde českou knihu nebo časopis nelze koupit za žádné peníze. V úctě oddaný, F. C. S." ..

Čtete a rozšiřujete Křest'anské Listy a Husův Předplat'te tento časopis svým přátelům.